

unicef
BM Çocuk Fonu

Belarus Cumhuriyeti
Sağlık Bakanlığı

unicef
BM Çocuk Fonu

BM Çocuk Fonu (UNICEF)
Belarus Cumhuriyeti Temsilciliği
e-posta: unicef@tut.by

ÇOCUĞUNUZUN KONUŞMA GELİŞİMİ

Hiçbir çocuk aynı değildir ve tüm çocuklar konuşmayı ve başkalarının konuşmalarına yanıt vermeyi farklı şekillerde ve farklı oranlarda öğrenir. Her çocuk benzersizdir! Çocuğun gelişiminin aşamalar hâlinde ve belirli bir sırayla gerçekleştiğini unutmayın. Gelişimin bir aşamasının atlanması bir sonraki aşamayı etkiler. Neyse ki bir çocuğun kaybedilen zamanı telafi edebileceği koşullar her zaman vardır, ancak bu bilgili ve güvenilir bir ortam gerektirir.

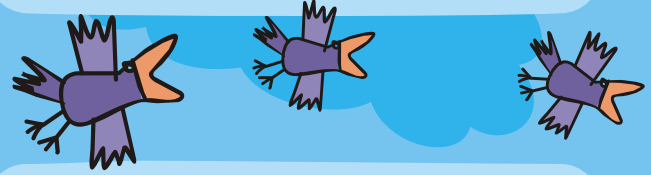
Küçük çocuklar (0-24 ay) sesleri ve sesleri dinleyerek konuşmayı öğrenirler. Çok geçmeden ne hissettiklerini veya ne istediklerini size bildirmek için kendileri sesler çıkarmaya başlarlar.

Gelişim hızı farklılık gösterir. Bazı insanlar bir şeyleri çok erken yaşta yapmaya başlar bazıları için ise daha uzun zaman alır.

En küçük bebekler (3 aylık olana kadar):

- Seslerini duyurmaya çalışırlar (yürüyüş);
- Yeni seslere doğru yönelirler;
- Yüksek sestən ürkerler;
- Nazik bir sesle konuştuğunuzda sakinleşirler;
- Size gülümserler;
- Kendilerini rahatsız hissettiklerinde ağlarlar.

6. aya gelindiğinde çoğu bebek:

- Konuşurken yüzünüze dikkat ederler;
- Ağlama daha duygusaldır;
- Dikkat çekmek için sesler çıkarırlar;
- Konuştuğunuzda karşılık olarak sesler çıkarırlar;
- Size ve diğer aile üyelerine gülümserler.

Ne zaman yardım istenmelidir?

- 1) Bebek sesinize veya diğer seslere yanıt vermiyorsa;
- 2) Bebek uyanırken gülümsemiyor veya ses çıkarmıyorsa;
- 3) Hoş olmayan hisler yaşarken ağlamıyorsa.

Küçük bir bebeğin konuşmayı öğrenmesine yardımcı olmak için yapabilecekleriniz:

- Banyo, beslenme, giyinme sırasında çocuğunuzla daha fazla konuşun;
- Şarkılar söyleyin veya kısa dörtlükler okuyun;
- Saklambaç gibi basit oyunları duygusal olarak sevecen bir sesle, gülümseyerek ve kahkaha atarak oynayın;
- Parlak ve ses çıkaran oyuncakları gösterin ve onlarla oynamayı öğretin ("Oyuncak nerede?", "Nereye kayboldu?", "Nereden geldi?");
- Çocuğunuz evde bir tura çıkarın, mümkün olduğunca erken ilgisini çeken bir nesneye parmağıyla işaret etmesini öğretin ve nesneyi kendiniz adlandırın.

UNUTMAMALISINIZ!
ÇOCUĞUNUZLA YAVAŞ VE
NET BİR ŞEKİLDE
KONUŞUN,
HATIRLAMASINI
İSTEDİĞİNİZ KELİMEYİ
SESİNİZLE VURGULAYIN.

12. aya gelindiğinde çoğu çocuk:

- Kendi ismini öğrenir;
- "Güle güle", "ver", "hayır" ve diğerleri gibi basit kelimeleri anlayabilir;
- Aynı heceleri telaffuz ederler - ba-ba, de-de, la-la, pa-pa, ga-ga ve diğerleri;
- Gülerek ve sizden sonra sesleri tekrarlayarak, artikülasyonunuzu (artikülasyon kalıplarınızı) taklit etmeye çalışırlar;
- Aynı nesneleri adlandırmak için anlamlı "bebek kelimeleri" söylerler.

Ne zaman yardım istenmelidir:

- 1) Siz "güle güle" derken ve ona el sallarken çocuk elini sallamıyorsa;
- 2) Çocuk size eliyle veya bakışlarıyla hiçbir şey göstermeye çalışmıyorsa;
- 3) Çocuk ses çıkarmıyor ve agulamıyorsa;
- 4) Çocuk başka insanlarla ilgilenmiyor veya onları algılamıyorsa;
- 5) Müziği dinlemiyorsa.

15. aya gelindiğinde çoğu çocuk:

- Karşılıklı sesler çıkarırlar;
- 8-10 kelime söyleyebilir ama net olmaz;
- "Hayır" kelimesini anlarlar ve başlarını sallarlar;
- Sesler veya taklitler çıkarırken uzanıp istedikleri şeyi işaret edebilirler;
- Basit soruları ve talimatları anlayabilirler;
- Kafiyei severler ve onu yankılamaya çalışırlar.

Ne zaman yardım istenmelidir:

- 1) Çocuk isteklerini ifade etmek için kelimeler söylemeye, sesler çıkarmaya çalışmıyorsa veya mimiklerle ifade etmiyorsa;
- 2) Çocuk başını hem düşük hem de yüksek seslerin geldiği yöne çevirmiyorsa.

18. aya gelindiğinde çoğu çocuk:

- Kelimeleri anlarlar ve vücut bölümlerini (burun, kulak, gözler vb.) işaret ederler;
- Oyuncaklarını ve eşyalarını ararlar ("Top, bebek, terlik, şapka vb. nerede?");
- Farklı mimikler kullanarak sizden sonra kelimeleri taklit ederek söylerler;
- "Anne", "baba" kelimelerini yeterince kullanırlar.

Ne zaman yardım istenmelidir:

- 1) Çocuk mimiklerinizi ve seslerinizi taklit etmiyorsa;
- 2) Çocuk basit kelimeler kullanmaya başlamış ama sonrasında bu durum devam etmemişse;
- 3) Çocuk konuşmaya çalışmıyorsa;
- 4) Çocuk ses çıkaran veya hareket eden oyuncaklarla oynamıyorsa;
- 5) Çocuk dudaklarınızı göremediğinde konuşmanızı anlamakta güçlük çekiyorsa.

21. aya gelindiğinde çoğu çocuk:

- Tanıdık bir kitaptaki bir resmi işaret ederler;
- Bir araba, oyuncak bebek ve diğer oyuncaklarla yeterince oynarlar;
- Birkaç düzine kelime söylerler, bunları mimikler kullanarak cümleler hâline getirmeye çalışırlar; talimatları takip ederler, örneğin; "otur", "bul ve getir", "meyve suyu iç."

Ne zaman yardım istenmelidir:

- 1) Çocuk sadece birkaç kelime söylüyorsa;
- 2) Çocuk oyuncaklarla oynamıyorsa;
- 3) Çocuk konuşmanızı iyi anlamıyor, basit görevleri ve talimatları yerine getirmiyorsa.

24. aya kadar çoğu çocuk:

- Söyleyebildiklerinden daha fazlasını anlar,
- kelime dağarcığı çok hızlı bir şekilde yenilenir, kelimeleri cümlelere dönüştürür,
- istekli bir şekilde ayak işlerini yapar.

Ne zaman yardım istenmelidir:

- 1) Çocuğun konuşmasını anlayamıyorsanız;
- 2) Kelime sayısı sınırlıysa, kelimeleri cümle hâline getiremiyorsa, sadece mimikler ve ses taklitlerini kullanıyorsa;
- 3) Çocuğunuz neler olup bittiğinin farkında değilse, diğer insanlarla ilgilenmiyorsa;
- 4) "Büyük" ve "küçük" kelimelerinin anlamını bilmiyorsa.

Çocuğunuzun bu yaşta öğrenmesine nasıl yardımcı olabilirsiniz?

- Çocuğunuzla basit, anlaşılır kelimelerle, açık ve yavaş bir şekilde, basit cümleler kullanarak konuşun;
- Çocuk sizinle konuşurken ona bakın; konuşmaya çalıştığı için onu övün;
- Çocuk müzikleri çalın ve masallar, şiirler okuyun; yürüyüşe nereye gideceğinizi, orada neler göreceğinizi söyleyin ve döndüğünüzde tekrarlayın ve sorun: Ne gördün, neredeydin?
- Çocuğunuzun kelime dağarcığını yeni kelimelerle genişletin, ancak çocuğunuzun aşırı karmaşık kelimeler ve ifadelerle aşırı yüklemeyin;
- Çocuk eserlerini okurken onlara hareketlerle eşlik edin.

UNUTMAMALISINIZ! Genellikle kitap metni küçük çocuklar için zordur ve yeniden anlatımı daha iyi anlayabilirler. Bir yetişkinin çocuğa konuşarak sunduğu her şey anlaşılabilir ve erişilebilir olmalıdır.

Bu dönemdeki en önemli şey, ebeveynin çocuğun "dilini" kullanmaması ve bebekle iletişimde "doğru" kelimeleri kullanmasıdır.

Bir çocuğun konuşma becerileri nasıl gelişir?

İki ila 5 yaşları arasında çoğu çocuk çok şey öğrenir. Kelime dağarcıkları hızla gelişir. Daha çok konuşurlar ve çok soru sorarlar. Müzik dinlemekten, okumaktan ve yetişkin hikâyelerinden hoşlanırlar. Çoğu zaman bir çocuk, aynı masalın birçok kez tekrar okunmasını talep eder. Bazen çocuklar kelimeleri ezberlemekte o kadar başarılı olurlar ki kitaba bakarken sanki metni okuyormuş gibi görünürler.

DİKKAT! Çocuğunuza aşırı karmaşık şiirler ve hikâyeler yüklemeyin. Konuşmasını zenginleştirme arayışında, konuşma bilgilerinin çocuğun verilen yaş dönemine uygun olması gerektiğini unutmayın. Çocuğunuzun konuşma konusundaki isteksizliğini abartılı taleplerinizle şekillendirmeyin. → Çocuğunuz okula gitmeye hazır olduğunda, iyi konuşuyor ve dinliyor olmalıdır. Sesleri öğrenmek, çocuğu daha sonraki aşamada okuma ve yazmaya hazırlar.

2 ila 3 yaş arasındaki çocukların çoğu:

- Basit talimatları uygularlar;
- "Üstünde", "içinde", "içinden", "altında" vb. edatların anlamını anlarlar ve onlarla önerilen talimatları uygularlar ("topu kutuya koy" vb.);
- 3-4 kelimelik basit cümleler kurabilirler;
- Aile üyeleri ve tanıdıkları diğer kişilerle sohbet ederler;
- Şarkılar, şiirler, kısa hikâyeler dinlemeyi severler;
- Sadece nesne resimlerini değil, aynı zamanda eylemleri de bilir ve gösterirler;
- Kelime ve cümlelerin gramer kategorilerine hâkim olmaya başlar; konuşmada nesnelerin, hayvanların, bitkilerin isimlerini kullanırlar; eylemleri ve ilişkileri ifade eden fiiller (yıkamak, tedavi etmek, yardım etmek, acımak); boyut, renk, tat ifade eden sıfatlar (büyük, küçük, kısa, mavi, tatlı); zarflar (yakın, uzak, alçak, yüksek, hızlı, yavaş, karanlık).

Ne zaman yardım istenmelidir:

- 1) Çocuğun davranışlarından konuşma çabalarının başarısız olduğunu gördüğünüzde;
- 2) Çocuğunuzun ne söylediğini anlamak sizin için zor oluyorsa;
- 3) Çocuk 2 kelimedenden fazlasını bir araya getiremiyorsa;
- 4) Çocuk pek iyi dinlemiyorsa.

Çocuğunuzun bu yaşta öğrenmesine nasıl yardımcı olabilirsiniz?

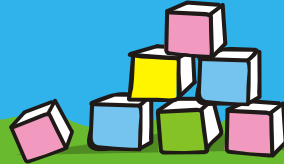
- Çocuğunuz sizinle konuşurken onu dinleyin;
- Anladığınızı göstermek için başınızı sallayın veya gülümseyin;
- Çocuk size soru sorduğunda cevap verin;
- Çocuğunuzun diğer çocuklarla oynamasına izin verin.

3 ila 4 yaş arasındaki çocukların çoğu:

- 4-6 kelimelik cümleler kurabilir;
- Talimatlar verirler: "düzelt", "oku";
- Birçok soru sorarlar;
- Size ne yaptıklarını anlatırlar;
- Kendileriyle ve oyuncaklarıyla konuşurlar;
- Hikâyeler anlatırlar ya da şarkılar söylerler;
- İyi olduklarını bildirebilirler.

Ne zaman yardım istenmelidir:

- 1) Çocuk kelimeleri tekrarlıyor, ancak onları anlamıyor gibi görünüyorsa;
- 2) Çocuk kekeleyorsa;
- 3) Diğer insanların çocuğunun ne söylediğini anlaması zorsa;
- 4) Çocuğunuz kelimeleri alışılmadık bir şekilde kullanıyorsa.

Çocuğunuzun bu yaşta öğrenmesine nasıl yardımcı olabilirsiniz?

- Farklı nesneler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar hakkında konuşun;
- Çocuğunuzun duygu ve düşünceleri hakkında konuşmasına yardımcı olun;
- Çocuk için zor olan kelimeleri veya sesleri kullanırken ağzınızın hareketlerini gösterin, sesleri açık ve belirgin bir şekilde telaffuz edin;
- Daha uzun hikâyeler okuyun ve çok etkileyici olun;
- Okurken çocuğun her şeyi anlayıp anlamadığını ve tekrar anlatıp anlatamayacağını öğrenin;
- Metin hakkında sorular sorun.

UNUTMAMALISINIZ!

ÇOCUĞUN KELİMENİN DOĞRU SES OLUŞUMUNU
ÖĞRENME FIRSATINA SAHİP OLMASI İÇİN ONUNLA BİR
KELİMEDEKİ TÜM SESLERİ TELAFFUZ EDEREK
KONUŞMAK ÖNEMLİDİR.

Dikkat ve hafızayı geliştiren oyunlar oynayın; ince motor becerilerini geliştirin, çünkü bunların gelişimi özellikle küçük bir çocuğun konuşma oluşum süreciyle yakından ilgilidir. Örnek bir egzersiz listesi:

- Parmaklarınızla küçük kıpırtılar yapın;
- Hamuru, kili parmaklarınızla yoğurun;
- Parmaklarınızla boya yapın;
- Küçük taşları, boncukları, topları sırayla parmaklarınıza yerleştirerek hareket ettirin;
- Yumruklarınızı sıkın ve açın, elinizi bir çiçek tomurcuğuymuş gibi oynayabilirsiniz (sabah uyanıp açılır ve akşam uykuya dalıp kapanır);
- Kolayca açılabilen ve bir yetişkinin parmaklarını içine sokabileceği gevşek yumruklar ve açılmayan sıkı yumruklar yapın;
- İki parmağınızı (işaret ve orta) kullanarak masanın üzerinde "yürüyün", önce yavaşça, sanki biri gizlice kaçıyormuş gibi sonra da hızlıca, sanki koşuyormuş gibi. Egzersiz, önce sağ sonra sol elle yapılır;

- Ayı ayrı sadece bir parmak (işaret parmağı), sonra 2 (işaret ve orta), sonra 3, 4 ve 5 parmak gösterin;
- Sadece bir parmağınızı (başparmağınızı) ayrı olarak gösterin;
- Her iki elinizin tüm parmaklarını masaya vurun;
- "Fener" yapmak için ellerinizi kullanın;
- Ellerinizi farklı tempolarda sessizce ve yüksek sesle çırpın;
- Tüm parmakları bir araya getirin (parmaklar bir araya gelir, yayılır);
- Büyük düğmeleri, topları, boncukları bir ipliğe dizin;
- Kalın ip ve kordonlara düğüm atın;
- Düğmeleri, kancaları, fermuarları, kilitleri tutturun, kapakları vidalayın, mekanik oyuncakları kurun;
- Vidaları, somunları vidalayın;
- Oyuncak bloklarla, mozaiklerle, küplerle oynayın;
- Ekleri olan parçalar ile oynayın;
- Matruşka bebekleri iç içe koyun;
- Kum ve su ile oynayın;
- Köpük topları, süngerleri ellerinizle sıkın;
- Farklı malzemelerle (kalem, kurşun kalem, tebeşir, boya kalemleri, sulu boya, guaj vb.) çizim, renklendirme, gölgelendirme yapın;
- Makas ile kesin.

UNUTMAMALISINIZ! El hareketlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar düzenli olarak yapılmalıdır, ancak o zaman en büyük etki elde edilecektir. Görevler çocuk için eğlenceli ve şakacı olmalıdır. Bilginizi, becerilerinizi çocuğunuzla birlikte olduğunuz her yerde uygulayın: Sokakta, okula giderken, mutfakta, banyoda, yatmadan önce, yolda. Ve unutmayın ki bebeğinize karşı sabırlı, nazik ve sevecen tutumunuz onun daha hızlı konuşmasına yardımcı olacaktır!

5 yaşına gelindiğinde çoğu çocuk:

- Dil bilgisi açısından eksiksiz bir cümle oluşturabilirler;
- Sesleri nasıl doğru telaffuz edeceğini bilirler;
- Tanıdık kelimelerin anlamlarını açıklarlar;
- Açıklayıcı cümleler kurabilirler;
- Basit bir sorunun çözümünü açıklayabilirler;
- Sesler ve harfler arasında ayırım yapabilirler.

Ne zaman yardım istenmelidir:

- 1) Çocuk tam cümleler kuramıyorsa;
- 2) Çocuk diğer çocuklarla konuşmaktan hoşlanmıyorsa;
- 3) Çocuk karmaşık sözlü talimatları uygulamıyorsa.

Çocuğunuza nasıl yardımcı olabilirsiniz?

- Okuyun, ne okuduğunuzu sorun, hikâyeyi bölümler hâlinde oluşturmaya yardımcı olun;
- Uzun kelimeler söylemeyi öğretin;
- Konuşma seslerini doğru telaffuz etmeyi öğretin.

**ÇOCUĞUNUZU ÖVMEYİ VE BAŞARILARINI
TAKDİR ETMEYİ UNUTMAYIN!**

UNUTMAMALISINIZ! Sesleri yanlış telaffuz ederek okula başlayan bir çocuk genellikle yazılı derslerde başarısız olur, konuştuğu gibi yazar. Çocuğunuzun 5 yaşından önce konuşma gelişimi konusunda endişeleriniz varsa beklemeyin! Yaşadığınız yerdeki poliklinikte bir konuşma terapistine başvurun.

Bir konuşma terapisti şunlar için size yardımcı olabilir:

- Çocuğın konuşma gelişiminin seviyesini değerlendirmek;
- Sadece çocuğın konuşma gelişiminin değil, aynı zamanda temel zihinsel işlevlerin (algı, hafıza, dikkat, bilişsel gelişim) durumunu belirlemek;
- Yardım için bir strateji geliştirilmesine yardımcı olur;
- Bir konuşma terapisi programına dâhil olmak (bireysel olarak veya bir grubun parçası olarak);
- sadece konuşmanın düzeltilmesi için değil, aynı zamanda çocuğın yaşına göre diğer zihinsel işlevlerin geliştirilmesi için mevcut yöntem ve teknikler konusunda size tavsiyelerde bulunmak ve sizi eğitmek.

Sağlık Kurumu "Şehir Klinik Çocuk Psikiyatri
Dispanseri" Psikoloğu **O.V. Doronina**
Sağlık Kurumu "Şehir Klinik Çocuk Psikiyatri
Dispanseri" Psikoloğu **T.S. Meishutovich**